

Այնպէս երեքշաբթի, Հոռոմեական Հայոց հոգեւոր գլուխ Գեորգիայեան Հասունեան Անուն արք եպիսկոպոսը բարձրագոյն Սեւ Լպարբոս Բէշեւ փաշային հրահրանքով Գ. Գրուորդը նայ բազմաթիւ ուղեկիցներով:

Բարձրագոյն Բէշեւ փաշան իսպառ զԳեորգիայեան Հասունեանին, թէ Օգոստոսիս Խնքնակարը հրաման ըրած է որ Այսերական կառավարութիւնը զինքը այսուհետեւ հայ Հոռոմեական կրօնական գլուխ ճանչնայ ուրիշ քրիստոնեայ ազգաց պատրիարքներուն պէս, եւ ասոր համար պէտք եղած կայսերական դրոշմը առաւ անոր:

Ասանկով, Գեորգիայեան Հասունեանը այսուհետեւ իշխանութիւն պիտի ունենայ իր ժողովրդեանը վերաբերեալ բոլոր կրօնական գործերը վճարելէն ետեւ առանց քաղաքական պատրիարքին միջնորդութեան Գ. Գրան հետ ուղղակի հարաբերակցելու: Իսկ աշխարհական գործոց անօրինակութիւնը քաղաքական պատրիարք Գեորգիայեան Ասիոյ վարչակարանի ձեռքը պիտի կատարվի:

Սամանակէ մը ՚ի վեր, ինչպէս յայտնի է մեր արդէ ընթացող տարուէ, բարձր կար, թէ մայրաքաղաքէ մինչեւ Ալեքիստ երկաթուղի մը շինելու առաջարկութիւններ իր մտածվին:

Այս նիւթիս վրայ Մարտիկայի Բարձր լրագիրն հետեւեալ լուրը կը հրատարակէ:

«Փարիզի ու Լոնդոնի մէջ գրաստաններու եւ ծարարարարական գործիքներ կազմակերպելու, որոնց նպատակն է Ա. Պօլսի քաղաքը Ալեքիսայի վրայէն Գեորգիայի հետ կցելու, եւ անկէջ ալ թարիքտի ու Օւլայցիքի ճամբով Փարիզի ու Լոնդոնի հետ կցելու համար երկաթուղի մը շինելու միջոցները մտածել:»

Ուրիշ ընկերութիւն մըն ալ այս օրերս կազմվել է կրան պուլար փաճառակներէ, որ Ալանայէն Ուոստոնը

երկաթուղի մը շինելու առաջարկութիւն կրնէ Գ. Գրան:

Ուրիշ ընկերութիւն մըն ալ կառաջարկէ եղեր Սամունեան Սերաստիա երկաթուղի մը շինել Ամասիայէն անցնելով:

Գարձեալ կըսին, թէ ուրիշ ընկերութիւն մ'ալ կառաջարկէ Բիւշեք Չէքմէճէի լիճը նաւահանգիստ շինել եւ նոյն նաւահանգիստը Ա. Պօլսոյ կցել երկաթուղիով մը որ մայրաքաղաքիս բոլորէն դառնալով Ալեքիսոյ լեռները հասնի, եւ անկէջ ալ Ալոսիոյ ծովափը քին ետեւէն մինչեւ Ալեքիս քաղաքէն երթայ:

Այսերական բարեխնամ կոտորակութիւնը նաեւ տեղութեան ամեն երկիրներուն մէջ շտեմարայներ շինելու վրայ խորին ուշադրութեամբ կը խորհի, եւ արդէն բազմաթիւ առաջարկութիւններ թանկեմով ժողովին մէջ քննարկելով՝ օրոշատարաւ Խնքնակարը հաճութեամբ յանձնարած են:

Չէրքէզիտան գացող Ահաջի դեռնորականայ գործը քննող յանձնարարական ժողովին կողմէն Գ. Գրան արեւմտեան կողմէն վրայ, նոյն Ահաջի դեռնորականայ առաջարկ Մէհմէտ պէյը որ հիմա Չէրքէզիտանէ, եւ անոր հետ Ֆերիք Ֆերիատ եւ Իսմայիլ փաշաները յանցարար դատվելով՝ երեքն ալ քարտի դատապարտվեցան:

Երկու փաշաներուն առաջինը Պրուսա եւ երկրորդը Իզնիկիս քարտի վրայ:

ԱԶԳԱՅԻՆ

Ինչպէս որ նախընթաց թիւերուն մէջ ծանուցինք, մարտ 22 ին ընդհանուր ժողովը հաստատած ազգային կանոնադրութեան համաձայն՝ Եւրոպայի մէջ արդէն զանրված եւ ասիէ ետեւ հաստատվելը ազգային ուսումնարանայ համար յատուկ խնամակալայ ժողով մը պիտի

հաստատվի, որուն պաշտօնը պիտի ըլլար այն վարժարաններուն անստեական բարեկարգութեամբ, կանոնաւոր շարունակութեամբ եւ յառաջադէմ զարգացմանը հսկել, եւ անոնց ամեն պիտոյքն ու գործերը հոգալ: Այս ամենակարեւոր ժողովը անցեալ շաբթու կազմվեցաւ, որուն անդամաց անունները այսուհետ կը հրատարակենք:

Սեւաստիա յարգելիք. Առաքել Էֆենտի Պ. Տատեան Գրիգոր աղա Աղաթնիսեան Կարապետ աղա Երամեան Մանուէլ աղա Ալեքիսեան Մարտիրոս աղա Միհայիլեան Միհայիլ աղա Մոմճեան Կիկոզոս աղա Միսաքեան Պետրոս աղա Խորասանեան:

Այս ազգային եւ մեծագոյն մասամբ երեւելի անձանց պատիւով անունները սպասով կրաշխարհութիւն մըն են Փարիզի մէջ արդէն հաստատված ազգային վարժարանին բարեկարգ ընթացիցն ու յառաջադէմ զարգացմանը: Տարակոյս չունինք որ բոլոր ազգը շնորհակալ պիտի ըլլայ այս կարեւոր պաշտօնը յանձն առնելուն համար, որ միանգամայն իրենց ծանուցեալ անկողն ազգապիտեանը նոր ապացոյց մը եւ ազգերնուս պատիւն է:

Ահաբերին 56 թիւի մէջ հրատարակուած ինքն: Գ. Լեւոնեան Պ. Խմբակիրը ըսած էր թէ «այն հարմիրին (պատկին) աւարտութիւնն ալ հրատարակուեցաւ բրթեթմանից ժողովարանը»:

Թէ որ հրատարակուեցաւ անկողն հրատարակի մէջ կատարուեցաւ ըսել, հարուած սուրբ թիւ մը աւելի հաւանական կըլլար. ինչու որ այն ժամանակը փեսայու Յօհաննէս կըլայր՝ հարմիրեցուն քովն անցնելով՝ կարելի էր մաօք փեսայացած կը կարծէր ու անանկով մը:

*Տես թիւ 270

ապացոյցն հարմիր մը ու չի տեսնուած պատի մը կատարուած կըլլար:

Գ. Յիշեալ Պ. Խմբակիրը այս անօրինակ ամուսնութիւնը վերջնական կերպով կատարելու համար՝ «ամուսնացեալները քանի մը օր երկի կնկան պէս մէկտեղ մնացին», ըսելու չէ ստիցեր. բայց քանի օր ըլլալուն թիւր չէ հաստատել:

Մինք այս թիւը փնտռելու եւ գիտնալու պէտք ալ չունինք, ինչու որ, մեր ըրած ձեռք պատմութիւնէն յայտնի եղաւ, որ միայն վեց եօթը ժամ կեցած են մէկ տան մէջ, ինչպէս որ ստուգուեցան քաղաքական ժողովոյն ծանուցաւրով ու բոլոր քաղաքացոյց վկայութեամբ ըլլալ:

Գ. Պ. Խմբակիրը կըսէ (Նախ) «Ուստոյնի առաջնորդին փոխանորդ վարչակարար այս բանը լսելով՝ հրատարակուեցաւ բանագրութիւնը հարմիր ու ծնողքը եւ ամուսնութիւնը պարագ եւ ունայն հրատարակել է. հարմիրն ծնողքը բանագրութեան վախճանով՝ հարմիր իրենց տունը տարին հարբով մը եւ անկէ ՚ի վեր հոն կը մնայ:

Յիշեալ Պ. Խմբակիրը կըսէ (Բ) թէ «վարդապետին այս ըրածը ըսել կըլլայ որ իրօք զատեց երկի մը իր կնիկէն... ամուսնական կապը անքակտելի է քրիստոնէից մէջ, ինչոր որ ամեն մարդ զիտէ... ինչ իրաւունք դատու Ուստոյնի վարդապետը քակելու ամուսնական ուստը ուստուսու դէպքին մէջ»:

«Մեզնի կերեւայ թէ երկանք բռնութեան վրայ ըլլան ու ամուսնացող պաշտօնէն բռնութեան վրայ ըլլան է բանը» (Գ) «Ուրիմն անանկ կըսուի թէ բնաւ մէկ բռնութեան վրայ մը ամուսնութիւնը վաւերական չէ, եւ անոնք որ երկի կնկան պէս իրարու հետ կապին բռնութեան վրայ պաշտօնային մը ձեռքով կը պատկանին, շուտով կը կրնան» (Բ) «Ուրիմն աս ամուսնացող մեզքը կը հաստատէ այն միջլինուոր ամուսնացած բռնութեան վրայն ըսելու, որ Աղաթնիս, Ամբիկա, Բերուս փա եւ ուրիշ երկիրներ կը դռնուին»:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԵՆՐԻՍ ԹԵՏԵՐԵԱՆ

ՀԵՍՏԱՆԻ ՏԵՍԵՐԵԱՆ

ՅՕՐԱԿՈՒՄ

Հրատարակուած

Երկրորդ հանդէսին մէջ վարդապետը բացուեցան պէս, Արեւելի կերեւայ մտայնը, որ մէկ քանի քանի կարգէն կարգէն կը ծարարի սիրտը դուրսնելու համար՝ Երեւելի մասը կը վճարէ: Երեւելի մասնակցութեան արժանի են աս միջոցին բերան եւ լաճ խորքերը, որոնք որտեղ զգայմանը ձեռքը կը կարգաւորութիւն են: Արեւելի ու կը զարմանայ առան ասուն իր անձին վրայ զգայած ներհակական փոփոխութեան վրայ:

Այս միջոցին ծնարարութիւն ու առաքինի Օւաւերներ կը մտնէ, եւ ամեն շտապ ՚ի գործ կը ընէ, որպէս զի կարեւոր ծար մը գտնել Տիրոջ արտին մէջէն ատեղութեան բոցը մարելու եւ թըշուառ ու անոնը Երեւելի արտեւել, բայց ՚ի գործ ծար չկայ վե՛տ ինչոր բռնաւոր իր գաղափարն եւ գործնելու: Մէջ մ'ալ յանկարծ ժողովուրդը կատարածին, եւ խուռն յարձակմամբ Արեւելի համար՝ մեռցի բռնաւորն, պուլարով՝ Երեւելի բանը կը վազն զինքը արտեւելու համար: Արեւելի Արեւելի եւ կատարած մարդակեր

սուրբ քաշին ու պատմութեանը դէմ վազելու մէկ կրնէ:

Օւաւերն թէպէտ եւ հաւատարիմ սակայն սիրով ներգրութեամբ զԵրեւելի դարանը ձգելէն ետքը, անիրաւ եւ կատարել վե՛տ ինչորութեամբ զայն սպաննելու ուղիուն համար իրմէ բոլորովն պարագ, Արեւելի պատմութեանը նախաձեռն գաղտնած ժամանակը շուրջ անոր հետեւել, այլ հոն կենարով միայնակ ազգին ներքին վե՛տակը կողոր:

Արեւելի պատմութեանը կը զգուէ եւ ակնաւորները կը զգուէ իր մտնէ: Օւաւերն կը ըստի դարձեալ զինքը խրատել, որպէս զի մէկի թողու մարդկութեան նախաձեռն անիրաւ զե՛տ ինչորութեան ուղին, եւ թողու տարբերի Երեւելի: Բայց աս անգամ փոխանակ առջին ընդունած պատմութեանը, բռնաւորը այսպէս կըրտայ Օւաւերին. «... հրաման քեզի, որքա, լայ, ու ցաւակից եղեր Երեւելին, բայց կեցիք հոս, ալ անդին շտայնիս, ապա թէ ոչ կը ծանուցալ Արեւելի», եւ սպանալով կը հեռանայ բռնաւորը:

Օւաւերն ալ, տեսնելով մէկ կողմէն առաքինի անձ մը սոյնովի թշուառ վե՛տակ մը մէջ միւս կողմէն ալ անօրէն եւ մարդկութեան զուրս եղած գաղանակները տէր մը, որու գէմ ալ բան մը չի կրնար ընել հաստատութեան արտա բերելէ վախճանով, կը ցախի ու կը արտով Երեւելի միջլինութեանը զատ ուրիշ ծառայութիւն մը չկրնալ ընելուն համար: Մէջ մ'ալ անդին տեսարանին վրայ զողովուրդն կերպարանքով պատկանելի ձեռքերն մը ծանորացուէ եւ արթնելով հոն կը մտնանայ, եւ Օւաւերն անանկն կըսէ «բն ինձի ո՛վ ես դուն կրն: Առաքինեայ եւ թշուառացիլը բարեկամ, կը պատմութեան Օւաւերն, եւ կը ծանուցայ ձեռքերն Արաքը, Երեւելի հա-

ւատարիմը եւ անոր վերակացուն, որ անբերիլը ու միայնակ եկեր է իր տեղը ազատելու կամ անոր հետ մեռնելու: Մեկ քանի խօսքեր փոխանակելէն ետքը Օւաւերն տեսնելով որ ծար չկայ այս ձեռքերն իր խորհուրդէն եւ գործնելու, կը հաճի զինքը այնտեղութեան տանելու բանտին մէջ, որուն պահպանութիւնը իր ձեռքն է:

Երեւելին ու վարդապետը կը դոյրտի: Երբորդ հանդէսին տեսարանն է բանտ, ուր Երեւելի շղթայակալ դառն եւ որտարած խօսքերով իր վե՛տակը սղալէն ետքը կը յարէ. «Մէջ ինչորեքէս տեղի զբեղ սղալով թշուառ, ազգ. օտար սուրբ մէկ կողմէն կուտէ դքեզ, մեկալ կողմէն ազգութեան մասնիշներու ձեռք մասնուած, այսու թեան նախաձեռն սիրտը կը ձեռնն ու կը լայքին, եւ խառնարար բռնաւոր մը օճու պէս ծոցէք բուսէր՝ ամեն կայմ կը սողայ, ու կը սուէ: Մէջ թշուառ ժամանակ, թշուառ, ազգ...»:

Այս միջոցին Արաքը ու Օւաւերն ներս կը մտնեն: Երեւելի կը զարմանայ թէ սոյնովի հրատարակուած կը զարմանայ իր քովը գալ: Երեւելի կը իմանայ իր երկրին, ընտանեացը, եւ զաւանակներուն թշուառ եւ ահաբեղ վե՛տակը, ան տեսն կարծես թէ իր մտատուոր որտեղ դառն վերքերը կոխին սովորականէն ասելի անտանելի երեւալ իրեն: Արեւելի Արաքը զինքը կը քաշալերէ Աստուծոյ վրայ յոյսը գնելու եւ իր ուսուցիչին Օւաւերին օգնութեամբ ազատելու: Արաքը կը զրկուու վրայ ծանորցիլ է, իմ մասը իմ միայն կը լսուի:

Արաքը Օւաւերին դառնալով, կոխի առան տեսակ հրատարակել խօսքերով իր առաքինութիւնը եւ բարեարտութիւնը շարժել, որպէս

զի ազատել իր տեղը: Իսկ Օւաւերն որ կուէ աս բարեբը ընել, բայց հաւատարմութեան ու պարտքի դէմ մեղանշէն կը վախայ, «Ար ցախիմ իմ» սիրտը կը արթնանայ վրայ կըսէ, կը գատուէ, պարտեմ իր անիրաւ վե՛տ ինչորութեան փա՛ս վաբը, այլ ինչ օգուտ որ չէմ կրնար զինքը մտածել:»

Երեւելի ալ իրաւունք կուտայ Օւաւերին. բայց Արաքը տեսնելով որ ուրիշ ծար չկայ, ու «բեմնահա առ տեղը ձեռն ընելու զեւտիք խոս» նարհիմ եւ աս լեզի արցունքները որ ձեռնակ մարտիկ մտայն կը վազն, կարգէն քեզի: Արեւելի առաքինութիւնը յաղթող կըլլէ, եւ Օւաւերի սիրտը կը յաղթուի իմաստուն ձեռքերէն թանկանալով, ու քակելով Երեւելի սի շղթայները՝ երեւելի կը փախչին, վարդապետն ալ կըլնայ:

Չորրորդ հանդէսը Երեւելին պարտաւորին մէջ կանցին: Արաքը կը բացուի ու երկու սիրուն ու պղտի աղաք տեսարանին վրայ կերեւան, սրտը սիրտ ու տրտում դեմքը, սեւ հոգուտունը հաղած, իրենց վե՛տակը կողոր:

Մէջ, ինչ որտարած տեսարանն է այն, երբ երկու խեղճ աղաք շայրերնին կորուսած եւ երկիրնին անօրէն բռնաւոր մը ստնակոն եղած, կը ջանան երկուքն ալ հակուտակ մտածութիւններով զերթ համոզուէ:

Հեղին կը համոզէ իր եղապը, ու մեկտեղ կը շարին ազգիք կրնն իրենց հօրը համար:

Այս միջոցին կը համոզի Արաքը ու զերեւել զրկելով կամայ կամայ հօրերնուն գալու կաւեւտ: Արեւելի կը կուտայ Երեւելի եւ տեսնելով իր երկրին թշուառ վե՛տակը, ուր Արեւելին կատարութեանը բոցի պէս պարտեւ է, կուտայ ու կուտայ իր հայրենեացը թշուառութեանը եւ հա-

Այս չորրորդ յօդուածը միւս երեքէն աւելի բազմակիւնն է. ու մէջէ նիւթերը իրարու հետ չի կապուած եւ արդէն իրար ջրող խոտաներով բաղկացած ըլլալուն հինգ մասի բաժնեցիկը, որ զատ զատ քննելու ու պատասխանելու:

Առաջին մասին մէջ Պ. խմբագիրը հարցուցած էր թէ « վարդապետը որո՞հարմարաւ եւ ի՞նչ մօք բանագրել է հարան ու անոր ծնողքը, եւ ամուսնութիւնը ունայն ու պարսպ հրատարակել է այս մասնաւոր դէպքին մէջ եւ այլն »:

Պ. խմբագիրն այս հարցմանը չի պատասխանած՝ մենք ալ կը պարտաւորինք նախ իրեն հարցնելու, թէ ի՞նչպէս եղեր է որ Տաճկաստանի քաղաքներուն մէջ ուր որ բողոքականը կան ու իրարու հետ կամուսնանան՝ Հայ վարդապետներէն եւ ոչ մէկը անոնց ամուսնութիւնը բանադրած չունի, մանաւանդ որ Թեքլիստաղի մէջ անարականոց բողոքականաց ամուսնութիւնը մինչեւ հիմա այս մէկ հատը եղած չէր, ինչո՞ւ համար արդեօք Հայ վարդապետը այս մէկ մասնաւոր անուսնութիւնը (ինչպէս որ Պ. խմբագիրը կրէ) բանադրել է եւ ուրիշները չէ բանադրած:

Այս հարցմանը պատասխանը մենք Պ. խմբագրին պատկերուած մենք մեզի կրնանք տայ, մտածելով՝ որ ինչպէս մինչեւ հիմա Հայ վարդապետաց կողմէն բողոքականի մը ամուսնութիւնը բանադրուած չէ, այս բանաւոր դէպքին մէջ ալ եղած չունի. բայց թէ որ Պ. խմբագիրը կը պնդէ թէ երբ եղած է այս բանը, ինչքա՞ր կը կողմէն ապացուցած կըլլայ թէ այս մասնաւոր դէպքին մէջ բողոքականը բանադրուած էր բնականօրէն մը ըրած են Հայոց ազգին. ինչպէս որ վարը պիտի հաստատենք:

Պ. խմբագիրը երկրորդ մասին մէջ ալ ըսած է թէ « փոխանորդ վարդապետը իրօք երկի մը իր կնիկէն պատեր է, ու քրիստոնէից մէջ ամուսնական անբախտելի կապը քակել է եւ այլն »: Այս խօսքըն ալ առաջին մասին մէջ ըսածին կար-

գէն ըլլալուն, անոր տուած պատասխաններն անոր ալ կը յարմարի, եւ ուրիշնոր պատասխանի կարօտ չէ, ինչպէս որ ետքը պիտի հրատարակենք:

Նորրորդ մասին մէջ Պ. խմբագիրը կը կարծէ, թէ « Հայ վարդապետին այս ամուսնութիւնը քակելուն պատճառը փոխն ու ամուսնացողը պաշտօնեային բնութեամբ ըլլալն է »: Իսկ այս խօսքին մէջ յիշեալ պարտը զխաւոր անձի մը կրօնքն ալ կը մոռնայ յիշատակելու. չի յայտնել թէ հարան ալ բողոքական էր թէ չէ: Այս մեծ մտաւորութիւնը յայտնի ապացոյց մըն է որ հարանցու աղջիկը Առաւելուհիին Հայ է եղեր, եւ եւթնութարեւոյ որ փոխանորդ վարդապետը ասանկ ամուսնութիւն մը իրօք քակել է յայտնի կը խոստովանինք, որ իրաւունք ունեցած է ընելու, ու աղբորէն շնորհակալ ըլլալու ենք անկէ՝ որ մինչեւ հիմա առանց բողոքականաց ամուսնութեանը արդէք ըլլալու (ինչպէս որ իրաւունք ալ չունի), միայն բողոքականաց խորհած բանաւոր մը մը բնականօրէն մը ըրած են առաջը առած է, հարկաւոր եղած օրնութիւնը խնդրելով մեր առատագութիւնը կապելու արդարագոտ պաշտօնեայնէն:

Պ. խմբագիրը Գ. մասին մէջ ըսածները ուղիղ խօսքեր համարելով (Գ) կը հարցունէ թէ « ուրեմն Հայ վարդապետը բնութեամբ անորեան ամուսնութիւնը վաւերական չի համարիր », եւ ուրիշ ասոնց նման անպարկեշտ խօսքեր: Մենք ալ իրեն կը պատասխանենք, թէ Հայոց վարդապետները զիտեն, որ ամեն մարդ իր կրօնքը ընտրելու ազատ է. ամեն ազգ ալ իր կրօնքին վերաբերեալ պաշտօնները կատարելու համար որոշուած համակրօն պաշտօնեայններու ձեռք կրնայ ամուսնանալ: Բայց ամեն ազգի առաջնորդները թէ հոգեւորները ըլլան եւ թէ աշխարհականները՝ երբ կը տեսնեն որ ուրիշ կրօնքէ մարդիկ անպատկառ դաւաճանութեամբ իրենց կրօնակիցներէն աղջիկ մը խաբելով՝ իր մօրը տունէն կառնեն, եւ

առանց անոր դիտութեանը եւ հաճութեանը ու նմանապէս առանց անոր ձեռք զիտութեանը հաւանութեանը եւ ներկայ դատուելուն, բնականօրէն չի կը բռնադատեն իրենց կրօնակիցներէն մէկուն հետ ամուսնանալու, այն աղբարձին առաջնորդները հարկաւ եւ իրաւամբ կը պարտաւորին երկրին օրինացը իշխանութեամբը հարկադրելու այն անգութ անգամու թիւնը ընտղները՝ որ իրենց բնութեամբը զո՞հ ըլլալը համակրօն ազգակիցին իրենց յանձնեն, ինչպէս որ այս մտացածին ամուսնութեանը բնականօրէն չի պատահելու:

Ամենուն յայտնի է, որ ուրիշները խաբել ուղղ մարդիկ իրենց ուղած խորամանկութիւններն յառաջ տանելու համար զարգացող իրենց գործիքներով կուսակիցներ գանալու կաշխատին: Այս բանը Պ. խմբագիրն ալ իր հրատարակած յօդուածին մէջ խորհածներն ու պատասխանները վարդապետին կողմէն ըստող եղածի պէս հաւատացունելու ջանալով՝ ուրիշ երկիրներու մէջ գտնուած բողոքական ազգերն ալ խաբելու կ'աշխատի՝ հայոց կողմէն անոնց ամուսնութիւններն ալ անվաւեր համարուած հրատարակելով. ուստի կրէս (Ե) « այս ամուսնութեան մեղքը կը հաստատէ (հայ վարդապետը) այն միջոցաւոր ամուսնացած բնութեամբանորեանի վրայ՝ որ Արդիւն, Ամբիկա, Բրուսիա եւ ուրիշ երկիրներ կը գտնուին »:

Այս խօսքերով Պ. խմբագիրը Արդիւնի, Գաղղիայի, Բրուսիայի եւ ուրիշ երկիրներ ընտղող օրինաւոր կերպով ամուսնացող բողոքական ազգաց ու ժողովրդող պաշտպանն ու ջատագորդը զինքը կարծելով՝ անոնց պատիւը պաշտպանելու ջանք կը ցուցնէ, ու չի մտածեր, որ այն խոհանարն ու պատկառելի ազգաց պատիւն ու յարգը արդէն բոլոր աշխարհի ծանօթ եղած է, ու իրեն նիւս ստաստաններու ջատագործութիւնն ու պաշտպանութիւնը անոնց պատիւ չունեն:

Արդիւնի պատկառելի ազգերը օրինաւոր կերպով կամուսնանան. իրենց համակրօն չեղած աղջիկներուն հաւանութիւնը չառած՝ ծնողքունն չի մտաւորելով՝ իրենց խորամանկութեանը գործիք եղած անգամ կանանց ձեռքը զանանք տուններուն խաբելութեամբ չեն հաներ, ու կեղծ սեր ու սուտ բարեկամութիւն ցոյց տալով՝ իր հիւրընկալ իրենց տունը չեն պահեր մէկ քանի օր, ու ետքը մօրաբնուս առնելով երկմանք բերելով զինչեանց բոլոր քաղաքը խոր քունի մէջ կը զանանկը՝ աղջիկը իր բնաւ չի դացած ու երկմայու կամք կամ ծանօթութիւն անգամ չունեցած ժողովարանի մը մէջ չեն խոթելու ու բնականօրէն չի աշխատիր այլակրօն մարդու մը հետ արդէն ուրիշ հետ նշանուած աղջիկը կարդելու: Յիշեալ ազգաց մէջ ամեն մարդ իրեն կրօնքին պատուիրանացը եւ զանուած տեղերուն քաղաքական օրինացը համեմատ իրար առնելու մանչերն ու աղջիկները առաջուց իրար կը տեսնեն, իրարու կը ծանօթանան ու իրենց ծնողացը հաճութեամբն ու հաւանութեամբը կը նշանուին եւ որոշեալ օրուան մը մէջ կնիկեցնելը կը պատկուին առաջի Աստուծոյ եւ մարդկանց, ցերեկ ժամանակ եւ ոչ թէ գիշերուան ժամը վեցին. եւ վերջիշեալ արարողութիւններով կը պատկուին եւ ոչ թէ « այս քու այրդ եւ դուն ալ անոր կինը բերելով », միայն կը

բաւականանան:

Պ. խմբագրին պաշտպանել ու դածաղները իրեն եւ իր համակրօններուն պէս չեն կարծեր, որ քրիստոնէայ ազգաց մէջ բողոքականներէն զատ սուտ չի զօրեցող չիկայ, այլ ամանկ պիտեն եւ կը հաւատան, որ ամեն քրիստոնէայ ազգ Աստուծոյն ու կը պահեն, եւ անանկ ալ կը հաւատան որ ամեն քրիստոնէայ ազգ սուտ խօսելին կը երկնի ի հօրէ ստանայ համարուելու վճռոյն տակը չի մանչելու համար:

Արդիւնի Պ. խմբագրին չորրորդ յօդուածին հինգ մասերը մէկ առ մէկ քննելէն ետեւ յայտնի եղաւ, որ այս քննութեան առարկայ եղող ամուսնութիւնը մինչեւ հիմա Թեքլիստաղի մէջ եւ ուրիշ ամեն տեղ ամեն ժամանակ կատարուած բողոքականաց ամուսնութիւններուն չէ նմանած. այս անգամինը մասնաւոր դէպք մըն է եղեր, եւ ասոր մէջ բնականօրէն մը կատարելու դիտաւորութիւն կայ եղեր. անոր համար ոչ Թեքլիստաղի հայերը հաճեր են, ոչ տեղոյն քաղաքական ժողովը հաճեր է, եւ ոչ ալ կայսերական բարեկամ կառավարութիւնը, որուն առջեւ աղջիկը անձամբ ներկայացաւ, ու առջեւ յօդուածնուս մէջ յիշատակուած խօսքերը կրկին ըստ տեքլիստաղի բարձրագոյն ատենին մէջ:

Մանչուլի անուսնութիւնը:

Այլաբարապէս ազգայնաց մէջ Օւրերդեան եւ Օւստիկն մէկ մէկու շնորհաւորի երկմայու սովորութիւնը առաջուց ի վեր փոխադարձ աշխատութիւններու եւ ձանձրութեան առիթ ըլլալով արգիւրուած էր. այս խնդամ ամուսնագատիւ Արթուրան Պատրիարք Հայրը Ազգային ժողովոց հետ խորհրդակցութեամբ խաղաղ արգիւրու որոշում ըրաւ: Աւստի յառաջիկայ Սուրբ Օստիկն օրերը մէկմէկու շնորհաւորի երկմայլ չպիտի ըլլայ:

Անարական ենք, որ Արթուրան Պատրիարքին եւ ազգային ժողովոց այս ըրած օգտակար որոշումը գոհութեամբ պիտի ընդունվի եւ կատարվի բարեհաջ հաստատութիւնն:

Թիֆլիզէն այս շաբթու եկած նաւ մանիքը՝ վեհապետ Տ. Ներսէս Արթուրանային Վաթուկիոսին վերջին ժամերուն եւ էրջանիկ վախճանին վրայ կարեւոր տեղեկութիւններ կուտան, եւ անոր մարտնոյն Թիֆլիզէն հանդիսիւ Սուրբ Էջմիածին տարվելը կը պտտմեն:

Այս լուրերը տուող նամակները ձեռք բերին ու շահակուն համար կը պարտաւորինք անոնց հրատարակուող զայլ շաբթուան թողելու:

ՆԱԲԵ ԼՈՒԻՐԵՐ

Մարտիկայի պաղղական շոգեհաններուն գործակալութիւնը Մարտիկա երկմայ ուղղ արեւելքի ծանապարհորդաց զիւրութիւն տայու համար, Եկնի Ղաթիկն վարի զրանք մէջ սանդուղքին վրայ նոր գրասենեակ մըն ալ բանալ տուաւ: Չանապարհայէն մարտ 26 թրուով զրված նամակի մը մէջ հետեւեալը կը կարդանք:

« Այնպիսի ցոյց մը իր կինը թողելով՝ ուրիշ տեղ մը դացեր նշանվելը

ւատարիմ գորակներուն մահաւանը վրայ, եւ կրէս. « Հոս, ուր ժողովուրդս եւ զբերքս ինչ կան, պէտք է որ ես ալ ինձամ »: Բայց իր գաւթերը կը փնտռէ, որպէս զի անգամ մը զրկելէ զիրենք, եւ ապա դո՞հ սրտով ինքզինքը թըռուաւորութեանց մասնէ: « Ա՛հ, ո՞ր էք Աղբի ու Յոյակ », կը պոտոյ:

Աս ձայնը զգալիները բերելով, վրան կը վազեն եւ ուրիշութեամբ զինքը կը գրկեն, եւ անիկ ետքը ամենեւին իրարմէ չի բաժնուելով յաւիտենական երջանկութիւն մը վայելելու յուսով կուրսխանան, բայց մէկ մ'ալ յանկարծ Օւստիկն ներս կը վազէ, « վայ մեկ », սրտաւրով: Առանկի փոխելիքն իմանալուն պէս կատարութիւնն կը քակ կորած, իսկին ետեւունն կիկնայ եւ կուգայ հոն զիրենք կը բռնէ: Հարկ չէ նկարագրել թէ ինչ աստիճան ուրախութիւն կողայ մարդակեր դադանը, իւր անմեղ որտեղ վերադառնալէ քեր զինքն համար, կատարութեան եւ վրէժխնդրութեան մահաբեր կերպերը կարծես թէ ան միջոցին իր դեմքին էին ծներ: « Կերտես ալ՝ բռնաւորին դեմը վատաբար չի լուեր, կորհամար՛հ, ամուսնուն վրայ եղած վրան ու ստիտմը, եւ քու մեթութեամբ բոլոր ուժը վրան ժողովելով, չարաչար կերպիւ կը կշտամբ զինքը:

« ... Այնպէս, սակայն Արտուս, դուն որ շարութեան մէջ հասուցեր ես, ու նմանութեամբ, խորախ շարքներով ու անհաշտ առտութեամբ իրաւացի ու արդարութեան դէմ կը պատերազմիս, ու ժողովրդէն թոյն կը սերմանես ազգիդ մէջ, մի պարծիր անարդ յաւելութեամբ... բռնութեամբ յախշտակած ամուսնի կրօններն ու բոցեր պիտի ցոթիկեն ըզ: « Բե՛զ քափեալ համար: Անունը դարձել է հեր, մա բոլոր աշխարհի, ու դարձել պիտի ըլլայ յի-

» շատիկ յետագայ դարերու... »

Առանկի կատարութիւնը չի կրնար հանդարտել « Կերտեսի ծանր կշտամբանցը, եւ իսկին կը հրամայի որ « սուրը առ ամբարտաւանին » խօսքերուն թիւը եւ զբերք մեկտեղ կորէ: » Բայց առ ժամայն զօրական մը ներս կը վազէ եւ այլաբար զեզրով Առանկին կիկնայ: որ Հաստատանի դահին վրայ Արարով հրատարակելու նստեր, ամեն բան կարգի դրուեր է, եւ Ահա մեծ իշխանն ալ զօրաւոր բանակով իր վրան կուգայ ու մտ է:

Այս լուրը շնորհաւոր կայծակնունն կը զարնէ անօրէն եւ վտար բռնաւորն ու բոլոր արքանեակները. բայց միւս կիցողներուն գեղքին վրայ յուսով ծառայակցութիւնը կը ծագին, եւ ամենքը կորհնեն աստուածային արդարութեանը, որով պահ մը առաջ դառն եւ արեւտայն վիճակի մը մէջ գտնուած տեսարանը մէկէն ի մէկ ուրախութեան քողով կը ծածկուի:

Ահա մեծ իշխանը տեսարանին վրայ երեւումն պէս, առաջին զարժքը կը ըլլայ անմեղներուն շղթայները քակելու: Առանկի առ տեսնելով կը կատարէ, « Եւ ո՞վ ես դուն որ դուռադարբ ինձի ի վրէժի իր իրաւաստ կրէ: » Ի՞նչ դաւ զբեղ տեր, եւ իշխան մեր վրայ: - Ի՞նչ ու՞ Հայաստանի օրնաւոր թաղաւոր Խոսրով Բ. » կը պատասխանէ: Ահա մեծ, եւ կիկնայ: որ ամեն կողմէն ապրտաբռնութեանը Զննուած ըլլալով, թագաւորը կը իրէկէ զինքը որ իր ըրած զրկանքներուն եւ բռնութեանցն ալ վերջ ապ:

Մանչուլի անուսնութիւնը:

